

- MENDELU
- Provozně
- ekonomická
- fakulta

Manuál učitele PEF

2021

Tomáš Foltýnek, Dita Henek Dlabolová

Řešení prohřešků studentů

Řešení prohřešků studentů

Smyslem tohoto manuálu je přispět k budování kultury akademické etiky na PEF MENDELU. Základními hodnotami akademické etiky jsou čestnost, důvěra, férovost, respekt, zodpovědnost a odvaha.

Manuál se zabývá písemnými zkouškami, seminárními pracemi, projekty a závěrečnými pracemi. Jsou uvedena doporučení pro prevenci podvodného jednání studentů a doporučení pro řešení typických prohřešků.

Uvedená doporučení slouží jako výklad vyhlášky děkana č. 1/2020 „Standardy uskutečňování vzdělávací činnosti na Provozně ekonomické fakultě Mendelovy univerzity v Brně“ (dále Standardy), čl. 11, odst. 3. Slouží jako vodítko pro vyučující, kteří si nejsou jistí závažností konkrétního prohřešku studenta, a poskytují náměty pro prevenci podvodného jednání.

Úvod

Problematika podvodného jednání studentů je řešena ve Studijním a zkušebním řádu Mendelovy univerzity v Brně, v Etickém kodexu Mendelovy univerzity v Brně a ve Standardech. Jediným orgánem, který je dle zákona o vysokých školách oprávněn řešit podvodné jednání studentů, je disciplinární komise. Ta jako kolektivní a objektivní orgán garantuje spravedlivý proces, jenž pomáhá chránit dobré jméno fakulty a chrání studenty v případě neodůvodněného nařčení.

Obecně platí, že vyučující, který má podezření na podvodné jednání, shromáždí potřebné podklady a podá podnět k zahájení disciplinárního řízení. Sami vyučující tyto případy neřeší, aby byla zajištěna konzistence v aplikovaných postizích. Záznam o disciplinárním řízení se stává součástí studijní evidence. Pokud se studenti dopustí (být drobných) prohřešků v různých předmětech, lze tuto skutečnost dohledat a v případě opakovaných prohřešků přistoupit k závažnějším sankcím. Dojde-li na řízení o odebrání diplomu, může univerzita prokázat soustavnost podvodného jednání.

Motivace pro formulaci doporučení

- Nekonzistence vyučujících (student může být v různých předmětech potrestán za stejný prohřešek zcela odlišně).
- Řešení aplikované vyučujícími mnohdy nevede k potrestání studenta (student, který podvádí, tak „nemá co ztratit“).

Upozornění: Pojem „prohřešek“ v tomto dokumentu souhrnně označuje situace, kdy:

1. student svojí nedbalostí nesplní podmínky ukončení předmětu – tyto situace řeší vyučující,
2. se student dopustí podvodného jednání – je zahájeno disciplinární řízení.

Hlavním smyslem těchto doporučení je pomoci rozlišit tyto dvě kategorie prohřešků.

Základní východiska

- Akademická etika je součástí kvality vzdělávacího procesu. Řešení prohřešků studentů je součástí náplně práce vyučujících.
- Při řešení lehkých prohřešků má hlavní slovo vyučující. Má-li důvěru v to, aby vzdělával, měl by mít důvěru i v to, aby vychovával, neboť výchovu od vzdělání nelze oddělit.
- Každý prohřešek by měl být vyřešen spravedlivě a vést k nápravě, nikoliv k pocitu křivdy. I v případě lehkého prohřešku by měl mít student možnost se bránit.

Koordinátor pro akademickou etiku

V souladu s čl. 3 odst. 2 Organizačního řádu PEF na fakultě působí Koordinátor pro akademickou etiku (dále KAE). KAE je primárně poradcem vyučujících ohledně řešení prohřešků studentů, ale také mediátorem mezi vyučujícím a studentem a osobou, na kterou se studenti mohou obrátit v případě, že nesouhlasí s postupem vyučujícího. Konkrétně má na starosti:

- poradenství pro vyučující v otázkách akademické etiky,
- pravidelnou revizi těchto doporučení,
- vzdělávání studentů i vyučujících v oblasti akademické etiky,
- všeobecnou osvětu v oblasti akademické etiky,
- údržbu příslušné sekce webových stránek fakulty,
- veřejnou nástěnku informující o proběhlých disciplinárních řízeních (anonymně).

Rozdělení prohřešků a možná řešení

Prohřešky studentů se dle jejich závažnosti rozdělují do dvou kategorií:

- **lehké**, které řeší vyučující na místě (porušení podmínek ukončení předmětu, nejedná se o disciplinární přestupek),
- **závažné** (disciplinární přestupky dle zákona o vysokých školách), které jsou postoupeny disciplinární komisi.

Postup při řešení lehkých prohřešků

1. Vyučující odhalí prohřešek.
2. Vyučující situaci řeší ihned na místě, studenta informuje o řešení.
3. V případě, že student s řešením nesouhlasí, může se obrátit na KAE.

Možná řešení závisí na nastavení předmětu a nepřesahují rámec předmětu. Typicky se může jednat o:

- snížení bodového hodnocení, resp. známky,
- vrácení úkolu k přepracování,
- neudělení zápočtu,
- udělení známky F.

Postup při řešení závažných prohřešků

1. Vyučující odhalí prohřešek (podvodné jednání).
2. Vyučující případ projedná s garantem předmětu, případně s jiným vyučujícím téhož předmětu.
3. Vyučující se může obrátit na KAE s žádostí o radu.
4. Vyučující musí dát studentovi možnost své jednání vysvětlit.
5. Vyučující informuje studenta, že podává podnět k zahájení disciplinárního řízení.
6. Vyučující ohodnotí ověřování znalostí jako neúspěšné (viz čl. 11 odst. 3 Standardů) a přes Kontaktní centrum UIS podává podnět děkanovi k zahájení disciplinárního řízení.
7. V případě, že má dané ověřování znalostí možnost opravy, kterou student dosud nevyčerpal, není tato možnost podvodným jednáním nijak dotčena a student může předmět úspěšně ukončit. Je vhodné, aby o tom vyučující studenta ubezpečil.
8. Po skončení disciplinárního řízení KAE zajistí anonymizaci a zveřejnění případu.

Možné postihy jsou dány § 65 zákona o vysokých školách:

- napomenutí,
- podmíněčné vyloučení ze studia,
- okamžité vyloučení ze studia,
- upuštění od uložení sankce v případě, že samotné projednání přestupku vede k nápravě.

Postup v případech, kdy si vyučující není jistý závažností prohřešku

1. Vyučující odhalí prohřešek studenta a shromáždí potřebné podklady.
2. Vyučující případ konzultuje s garantem předmětu, příp. s KAE; student může být v některých případech ke konzultaci přizván.
3. Jedná-li se o porušení podmínek ukončení předmětu, rozhodne vyučující o vyřešení případu v rámci předmětu.
4. Jedná-li se o disciplinární přestupek, podává vyučující (případně ve spolupráci s KAE) podnět děkanovi k zahájení disciplinárního řízení.

Prevence podvodného jednání

V této části jsou uvedeny všeobecné zásady pro prevenci podvodného jednání studentů. Další náměty, které se týkají konkrétně písemných zkoušek, seminárních prací, projektů a závěrečných prací, jsou uvedeny níže. Jedná se o náměty pro vyučující a zkoušející. Vždy je nutno zvážit, co je relevantní a použitelné v konkrétním předmětu.

- Vyučující jsou příkladem pro studenty. Poctivá práce vyučujících motivuje studenty k poctivému studiu.
- Přesvědčit studenty o smysluplnosti předmětu a probíraného učiva.
- Přesvědčit studenty o smysluplnosti zadaného úkolu.
- Důkladně poučit studenty o tom, co je povoleno a co ne. Nepředpokládat, že studenti znají tato doporučení. Explicitně upozornit na závažné prohřešky a jejich postihy.
- Nastavit podmínky předmětu tak, aby podvádění nebylo pro studenty výhodnější než poctivé plnění povinností (např. pokud student opíše seminární práci, důsledkem nemůže být jen přepracování bez dalšího postihu, což je stejný úkol jako splnil poctivý student).

Písemné zkoušky

Prevence

- U zkoušky by mělo hlídat více vyučujících. V případě, že jeden řeší problém, druhý stále hlídá. Druhý vyučující může dosvědčit podvodné jednání studenta.
- Mít k dispozici fotoaparát (stačí na chytrém telefonu), kterým je možné zdokumentovat nepovolenou pomůcku.
- Před začátkem zkoušky nebo v jejím průběhu ověřit totožnost všech studentů.
- Poučit studenty, že jsou povinni chránit si svoji písemku před opisováním.
- Vyzvat studenty, aby nedovolené pomůcky dali do tašek, které zavřou a umístí mimo dosah.
- Je vhodné mít předem připravený zasedací pořádek. Sníží se tím pravděpodobnost, že kamarádi budou sedět vedle sebe a opisovat.
- Je možné v jedné místnosti konat zkoušky z více předmětů a studenty posadit střídavě.
- Na písemku uvádět souřadnice, kde studenti sedí.
- Informovat studenty, zda je povoleno testové otázky sdílet s dalšími osobami či nikoliv.

Typické prohřešky a doporučení pro jejich řešení

- Nedovolená komunikace – poprvé lehký, podruhé (u stejného studenta) závažný. Poprvé napomenout, podruhé vyloučit z termínu, udělit známku F a podat podnět k zahájení disciplinárního řízení. Toto se vztahuje na oba (všechny) komunikující studenty.
- Stejně písemky studentů sedících vedle sebe, které vyučující odhalí až při opravování. Pozvat si oba studenty a dát jim možnost se vyjádřit. V případě uspokojivého vyjádření dostanou body, které si zaslouží (prohřešek se nestal). V opačném případě se jedná o závažný prohřešek, tj. vyučující udělí F a podává podnět k zahájení disciplinárního řízení.
- Nedovolená pomůcka (tahák, učebnice, kalkulačka, podváděcí hodinky atd.) – pouhé využití okamžité příležitosti je lehký prohřešek, předem připravené jednání je disciplinární přestupek. V případě pochybností je možná konzultace s KAE.
- Organizované podvodné jednání (přítel na telefonu, zkoušku vypracovává jiná osoba atd.) – jednoznačně disciplinární přestupek.
- Neoprávněné zveřejňování testových otázek – porušení autorských práv, tedy závažný prohřešek. Podat podnět k zahájení disciplinárního řízení, ale nedávat F ani jinak neměnit hodnocení zkoušky, neboť se prohřešek přímo netýká ověřování znalostí jako takového.

Obecně není možné jako trest za podvodné jednání pouze udělit známku F. Je-li F důsledkem podvodného jednání, pak je vždy nutné podat podnět k zahájení disciplinárního řízení.

Prevence a postihování plagiátorství

Směrnice rektora č. 7/2019 „Prevence a odhalování plagiátů v závěrečných pracích“, čl. 2, odst. 3 říká, že při posuzování plagiátorství v pracích studentů se přihlíží k rozsahu a úmyslu; odst. 4–5 dále rozlišuje plagiátorství malého a velkého rozsahu. Za neúmyslné plagiátorství je považováno plagiátorství pramenící z neznalosti či nedbalosti, např. nepřesné citování použitých literárních zdrojů, neúmyslné opomenutí citace použitého literárního zdroje. V opačném případě je plagiátorství považováno za úmyslné. Za plagiátorství malého rozsahu je považováno takové plagiátorství, kde převzatá část díla netvoří podstatnou část práce a zároveň délka kterékoliv souvislé převzaté části nepřesahuje 1 normalizovanou stranu. V opačném případě se jedná o plagiátorství velkého rozsahu. K naplnění definice plagiátorství není třeba doslovná shoda. O plagiátorství jde i v případě, že došlo k záměně slov, parafrázování nebo překladu z jiného jazyka, aniž by byl uveden odkaz na původní zdroj.

- Vyučující, který hodnotí seminární práci, vždy prostuduje protokol o podobnosti, a to bez ohledu na procento podobnosti prezentované systémem.
- Vyučující si při posuzování práce všímá dalších indikátorů, které by mohly svědčit o tom, že práce nebo její část byla vypracována někým jiným než studentem, který ji předložil (gramatický rod, nesourodé formátování, nesourodý styl vyjadřování, nesourodá jazyková úroveň, používání neobvyklé terminologie, zřetelný nesoulad kvality a stylu práce s dřívějšími pracemi daného studenta atd.).
- Je-li v seminární práci odhaleno plagiátorství malého rozsahu, vyučující tuto skutečnost zohlední při hodnocení a studenta o této skutečnosti uvědomí.
- Je-li v seminární práci odhaleno neúmyslné plagiátorství velkého rozsahu, je práce hodnocena jako nevyhovující a vyučující studenta o této skutečnosti uvědomí.
- Je-li v seminární práci odhaleno úmyslné plagiátorství velkého rozsahu, práce je hodnocena jako nevyhovující a vyučující podává podnět k zahájení disciplinárního řízení.
- V případě podezření, že práci vypracoval někdo jiný (tzv. contract cheating) se doporučuje pozvat studenta na konzultaci za přítomnosti další osoby (jiný vyučující, případně KAE). Student je tázán na obsah práce. Vyučující společně s další osobou posoudí, zda se student ve svojí práci dokáže orientovat. Pokud student všechno umí a orientuje se, tak se prohřešek nestal. Pokud ne, jedná se o závažný disciplinární přestupek a vyučující podává podnět k zahájení disciplinárního řízení. Do podnětu uvést, kdo byl konzultací přítomen a byl svědkem toho, že se student v práci neorientoval.

Neúmyslné plagiátorství nebo plagiátorství malého rozsahu je tedy lehký prohřešek, který řeší vyučující. Úmyslné plagiátorství velkého rozsahu je závažný prohřešek vyžadující zahájení disciplinárního řízení.

Seminární práce

Za seminární práci se považuje text, při jehož tvorbě je třeba pracovat s odbornou literaturou. Cokoliv jiného je pro účely tohoto dokumentu projekt.

Obecně platí, že lajdáctví studenta je lehký prohřešek. Úmyslné podvodné jednání je disciplinární přeštek.

Prevence

- Vypisovat každý rok nová témata.
- Umožnit studentům navrhnout vlastní témata (např. založená na jejich osobní zkušenosti).
- Zdůraznit studentům, že se od nich očekává korektní práce se zdroji.
- Nutnost obhájit práci (snížení rizika, že práci vypracuje za studenta někdo jiný).
- Zahrnout prohlášení, že student vypracoval práci samostatně (obdoba toho, co je v BP/DP).
- Povinnost odevzdat práci do UIS, v odevzdáárně zapnout kontrolu plagiátorství (KAE může provést školení vyučujících).
- Poskytovat studentům detailní zpětnou vazbu k odevzdaným pracím. Studenti mají mnohdy dojem, že vyučující jejich práce nečtou. Je potřeba je přesvědčit o opaku.

Typické prohřešky a doporučení pro jejich řešení

- Umělé navýšení množství literárních zdrojů – lehký. Snížit bodové hodnocení, poučit studenta.
- Nekorektní citace – lehký. Snížit bodové hodnocení, poučit studenta.
- Zjevně neúmyslné plagiátorství (např. doslovná citace není řádně vyznačena, ale je uvedena) – lehký. Snížit bodové hodnocení, poučit studenta. Je třeba zvážit smysl práce a nastavení předmětu.
- Plagiátorství malého rozsahu – lehký. Snížit bodové hodnocení, poučit studenta. Je třeba zvážit smysl práce a nastavení předmětu.
- Úmyslné plagiátorství velkého rozsahu (významná část práce je opsaná bez uvedení zdroje) – disciplinární přeštek.
- Podezření, že práci vypracoval někdo jiný (contract cheating) – potenciálně disciplinární přeštek. Pohovor se studentem (viz výše).

Procento shody v antiplagiátorském systému nevypovídá o rozsahu plagiátorství. Je třeba se zabývat každou prací individuálně. V případě pochybností se vyučující může obrátit na KAE.

Je-li v práci vše řádně ocitováno, ale vlastní přínos studenta není dostatečný, pak se nejedná o etický problém, ale o odborný problém, který by měl řešit vyučující. V případě, kdy student nesplnil zadání, je potřeba práci hodnotit 0 body, možnost přepracování je na vyučujícím (dle smyslu práce a nastavení předmětu).

Projekty

Prevence

- Vypisovat každý rok nová témata.
- Umožnit studentům navrhnout vlastní téma (např. založená na jejich osobní zkušenosti).
- Je možné vyžadovat průběžné odevzdávání a konzultace.
- U skupinového projektu je možné vyžadovat vytvoření krátkého videa o projektu, kde bude zachycen postup zpracování.

- U skupinových projektů vyžadovat explicitní uvedení podílu jednotlivých autorů (které činnosti jednotliví členové týmu vykonávali).
- Nutnost obhájit práci (snížení rizika, že práci vypracuje za studenta někdo jiný).

Typické prohřešky a doporučení pro jejich řešení

- Skupinový projekt, u něž se skutečná dělba práce zásadně liší od toho, co bylo deklarováno – závažný (jedná se o formu contract cheatingu). Doporučeno snížit bodové hodnocení všem studentům, nejen těm, kteří deklarovali vyšší podíl.
- Nepřiznané spoluautorství malého rozsahu – lehký.
- Nepřiznané spoluautorství velkého rozsahu – disciplinární přestupek. Aplikuje se stejný postup jako u podezření na contract cheating, tj. pohovor se studentem za přítomnosti další osoby.
- Celý projekt vypracoval někdo jiný – disciplinární přestupek.
- Vymýšlení nebo falšování dat – disciplinární přestupek.

Závěrečné práce

Prevence

- Vypisovat témata založená na osobní zkušenosti studenta.
- Podporovat vlastní témata studentů.
- Vyžadovat průběžné odevzdávání a konzultace.
- Vstřícný přístup ke studentům. Podporovat studenty v tom, aby případné nejasnosti konzultovali s vedoucím práce.
- Je možné požadovat vedení konzultačního deníku, v němž bude zápis z každé konzultace (ideálně pomocí MS Teams v online dokumentu přístupném vedoucímu práce).

Plagiátorství

- Vyučující je povinen důkladně prostudovat protokol o shodě, a to i v případě, že systém vyhodnotil malé procento podobnosti.
- V případě pochybností o skutečném rozsahu převzatých pasáží je možné požádat o kontrolu systémem Ouriginal PlagScan. Formulář žádosti je v Kontaktním centru UIS.
- Shoda, která není plagiátorstvím a nepředstavuje tak prohřešek: prohlášení; obecné fráze; řádně ocitovaný text; shoda s předchozí verzí práce; shoda s vlastním textem, jehož použití je povoleno (např. rešerše ze semináře) nebo jednoznačně přiznáno (student publikoval část ZP jako článek); text, který je v daném oboru standardizovaný (např. tabulka účetní závěrky firmy).
- Evidentní plané poplachy (shoda práce s předchozí verzí, shoda s rešerší z BS apod.) vyučující uvede do příslušného pole posudku.
- Na základě protokolu o shodě vyučující zváží skutečný rozsah plagiátorství. V případě pochybností se může obrátit na KAE. Je-li v práci plagiátorství, pak je třeba zvážit rozsah a úmysl:
 - neúmyslné plagiátorství malého rozsahu – lehký; snížení bodového hodnocení,
 - neúmyslné plagiátorství velkého rozsahu – lehký; nedoporučit práci k obhajobě, poučit studenta, ale nepodávat podnět k zahájení disciplinárního řízení;
 - úmyslné plagiátorství – závažný; nedoporučit práci k obhajobě, neudělit zápočet za závěrečnou práci a podat podnět k zahájení disciplinárního řízení.
- Je-li plagiátorství odhaleno až poté, co je udělen zápočet, vedoucí zpětně změní hodnocení na „nezapočteno“.
- Je-li plagiátorství odhaleno až poté, co je odevzdán doporučující posudek, vedoucí změní posudek na nedoporučující.
- U shody nad 25 % je vyžadováno písemné vyjádření vedoucího práce v případě, že vedoucí práci v UIS označí za originál (platí zde tedy presumpce viny, práce se shodou nad 25 % jsou považovány za plagiáty, pokud vedoucí nerozhodne jinak a své rozhodnutí nezdůvodní).

Další typické prohřešky a doporučení pro jejich řešení

- Podezření, že práci vypracoval někdo jiný (contract cheating) – potenciálně disciplinární přestupek. Pohovor se studentem (viz výše).
- Část práce vypracoval někdo jiný – lehký. Nedoporučení práce k obhajobě.
- Manipulace s daty menšího rozsahu – lehký. Nedoporučení práce k obhajobě.
- Manipulace s daty velkého rozsahu nebo fabrikace dat – disciplinární přestupek. Nedoporučení práce a podnět k zahájení disciplinárního řízení.

Vyazuje-li v práci vysokou míru shody s jinými zdroji a vše je řádně ocitováno, přesto ale vlastní přínos studenta není dostatečný, pak se nejedná o etický problém, ale o odborný problém. Práce by v tom případě neměla být doporučena k obhajobě, ale podnět k zahájení disciplinárního řízení se nepodává.

Ve sporných případech je možná účast KAE při obhajobě práce.

Závěrem

- Mějme na paměti, že většina studentů je poctivých. Prevencí, odhalováním a postihováním podvodného jednání chráníme dobré jméno fakulty a hodnotu vzdělání, které poctiví studenti získají.
- Nejlepší prevence podvodného jednání je poctivý přístup vyučujících, kteří jsou sami studentům příkladem.
- V případě prokazatelného podvodného jednání platí povinnost vyučujícího podat podnět k zahájení disciplinárního řízení. I úmyslný podvod by měl být příležitostí pro studenta, aby se z něj poučil pro další studium a svoji budoucí kariéru.
- Důsledné řešení prohřešků studentů vysílá signál ostatním studentům, že vyučující podvodné jednání netoleruje a přispívá k poctivému přístupu.
- V případě pochybností je vhodné zeptat se kolegů, vedoucího ústavu nebo KAE. Nikdo není vševědoucí a probrat případ s kolegy nám umožní, abychom si sami ujasnili, co se vlastně stalo a v čem je jádro problému.

Poděkování

Na tvorbě těchto doporučení se podíleli (v abecedním pořadí):

Tracey Bretag, Jana Dannhoferová, Pavel Haluza, Martin Machay, Marcel Ševela.